

ЯК СКОНСТРУЮВАТИ ДИТЯЧИЙ ТАБІР

Матеріал створено Освітнім центром «Простір толерантності» за підтримки Американської асоціації юристів Ініціативи з верховенства права (ABA ROLI) та проєкту «Сприяння соціальній згуртованості / Пункт 7».

Автор: Мирослав Грінберг

Організація табору (посадові інструкції, безпека, розселення)

Табір – це не просто сукупність дітей та дорослих, а організація зі своєю структурою та правилами.

В таборі повинен існувати штатний розпис. Для кожної посади повинна бути розроблена посадова інструкція.

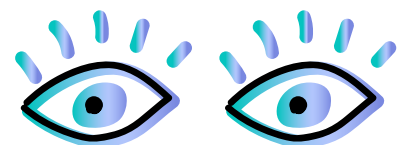
Для співробітників та дітей повинні бути розроблені правила техніки безпеки.

Бажано, щоб за кожним загonom (групою, командою тощо) було закріплено двоє вихователів. Якщо штатний розпис передбачає лише одного вихователя на загін, за загonom варто закріпити ще когось із співробітників (спортивного керівника, керівника гуртка тощо) на випадок надзвичайної ситуації.

У кожного вихователя постійно повинен бути з собою список дітей загону з номерами їх телефонів та номерами кімнат, в яких вони мешкають, у кожного ведучого гуртка – список учасників гуртка. Всі діти повинні знати номери телефонів вихователя свого загону, медичного працівника та телефон бомбосховища.

В перший день для дітей необхідно провести екскурсію територією, де показати:

- кордони табору;
- бомбосховище та шляхи до нього;
- медичний кабінет;
- місцезнаходження питної води;
- місцезнаходження їдальні;
- місцезнаходження спортмайданчиків, приміщень для занять тощо.

Діти в таборі повинні мати цілодобовий доступ до питної води (бажано, щоб було декілька точок з водою поблизу від кімнат дітей).

Правила табору

В таборі варто запровадити без обговорення деякі правила (формалізм):

1. Заборонено залишати територію табору без супроводу співробітників.
2. Заборонено вживати спиртні напої (включаючи слабоалкогольні), енергетичні напої, наркотичні і психоактивні речовини та ліки (за виключенням тих, які призначені медичними працівниками).
3. Заборонено фізичне насильство або примус та булінг.
4. Заборонені всі форми дискримінації.
5. У разі погіршення самопочуття учасник зобов'язаний звернутись до вихователя або медичного працівника (або до іншого співробітника табору, який виявився найближчим) та виконувати приписи медичного працівника
6. Учасники зобов'язані після відбою знаходитись у власних кімнатах згідно списку розселення.
7. Учасники мають право звернутись у робочій час до будь-якого співробітника табору з питаннями та пропозиціями, а до вихователя та медичного працівника в разі нагальної потреби – в будь-який час доби.
8. Учасники мають право брати участь у всіх заходах, внесених у програму табору та користуватись усім обладнанням табору для підготовки або проведення заходів, внесених в програму (за погодженням з співробітником, який несе за обладнання матеріальну відповідальність).
9. Учасники мають право на конфіденційність всієї отриманої співробітниками табору персональної інформації, за виключенням тих випадків, коли збереження конфіденційності ставить під загрозу чиє-небудь життя, здоров'я або безпеку або протирічить законам України.

Ці правила директор повинен оголосити учасникам табору в перший же день (а краще розмістити їх у загальному доступі ще до початку табору).

Особливості організації табору у військовий час

Табір повинен бути організований в приміщенні з обладнанням бомбосховищем.

Всі співробітники та учасники табору повинні знати, де знаходиться бомбосховище.

В бомбосховищі або безпосередньо біля нього постійно (вночі також)

повинен знаходитись черговий співробітник. Бажано, щоб у бомбосховищі знаходився окремий телефон. За кожним поверхом (будиночком, крилом тощо) повинен бути закріплений черговий, який у разі нічної тривоги слідкує за ситуацією на поверсі.

В бомбосховищі повинен постійно бути список всіх співробітників та учасників табору. Список кожного загону (групи, команди тощо) – на окремому листі.

Якщо тривога оголошена:

- під час заняття в загоні або іншого заходу, де діти знаходяться усім загonom – вихователі супроводжують дітей свого загону у сховище¹;
- під час проведення гуртків – керівник гуртка супроводжує дітей свого гуртка²;
- вночі – діти самостійно йдуть у бомбосховище, а вихователі та закріплені за загonom співробітники проходять по всіх кімнатах дітей свого загону, перевіряючи наявність/відсутність дітей.

Співробітники, які під час оголошення тривоги мають вільний час або працюють не з дітьми, йдуть у сховище.

Черговий по бомбосховищу відмічає у списку кожного, хто заходить у сховище (йому можуть допомагати інші співробітники). Вихователі загону ще раз відмічають у своїх списках тих членів свого загону, хто знаходиться у сховищі. Якщо когось з дітей немає у сховищі, вихователь повинен подзвонити йому по телефону та, за необхідністю, вирушити назустріч або на пошуки.

Яка може бути мета табору та результати його діяльності?

Табори можуть мати різні цілі: оздоровлення, навчання (часто зосереджене на одній галузі, наприклад, спорті, танцях, ІТ, образотворчому мистецтві, екології тощо), розваги та відпочинок. Деякі табори створюються для того, щоб діти були «прилаштовані» на час, коли батьки зайняті. В умовах війни важливими стають табори, задача яких – емоційна підтримка, та соціальна інтеграція.

Всі ці цілі можуть бути наявні у одному таборі. Більше того, якщо табір не надає емоційної підтримки, такий табір буде для дітей швидше шкідливим, а не корисним. А відсутність у програмі розваг та відпочинку робить табір нецікавим для дітей, і його освітній та підтримуючий потенціал практично зникає.

Разом з тим, варто визначити головну мету табору. Відповідно до головної мети буде формуватись програма та добиратись методи роботи.

¹ На шляху до сховища вихователю або керівнику гуртка рекомендується перераховувати дітей по головах, щоб нікого не загубити на шляху.

² На шляху до сховища вихователю або керівнику гуртка рекомендується перераховувати дітей по головах, щоб нікого не загубити на шляху.

Після визначення мети варто спрогнозувати очікувані результати. Для цього рекомендуємо скористатися таксономією Блума.

Як скласти програму, спрямовану на досягнення мети, враховуючи групову динаміку?

При складанні програми необхідно брати до уваги закономірності розвитку дитячої групи.

Найбільш відомим є підхід Б. Такмана, згідно якому група переживає у своєму розвитку п'ять стадій: формування, шторм, нормалізацію, діяльність і розпад. Як правило, формування відбувається у перші 2 дні; на 3-5-й день наступає криза у групі, яка триває декілька днів, потім група заспокоюється та протягом 1-2-х днів формує нові способи взаємодії, після цього група ефективно працює. Останні 2 дні варто виділити на підготовку до розпаду групи³. Варто відмітити, що криза, або шторм, є невід'ємною частиною розвитку групи, і поки група не переживе шторм, та нормалізацію, яка є його наслідком, вона не може перейти до ефективної діяльності.

Відповідно до цього варто формувати програму так, щоб допомогти дітям пройти всі стадії розвитку групи⁴.

Так, на початку роботи табору вихователям необхідно дати можливість учасниками познайомитись один з одним та з співробітниками; встановити формалізм табору (який буде незмінним весь час) та правила загону (які на стадії нормалізації можуть змінитись); представити програму та цілі табору, показати, чим діти будуть займатись у таборі і відповідно допомогти скорегувати очікування дітей (а також і пристосувати табір під потреби дітей); слідкувати за формуванням групових норм, щоб вони відповідали загальним цінностям та правилам табору.

На цій стадії вихователь є головним авторитетом та керівником, джерелом важливих правил та гарантом безпеки. Важливо дібрати вправи на знайомство та групову взаємодію, організувати обговорення та прийняття правил.

Якщо табір призначений лише для розваг та відпочинку, група може залишитись на цьому етапі, але в більшості груп все ж таки настає шторм, який викликаний тим, що діти пізнають один одного (в тому числі – ті особливості, які вважають негативними) та починають боротьбу за статус та вплив у групі.

При настанні кризи вихователю важливо надати дітям інструменти для вираження конфліктних відносин, запланувати роботу з контроверсійними

³ Часові рамки стадій можуть сильно змінюватись залежно від особливостей учасників, роботи вихователів та загальної тривалості табору.

⁴ У таборах не всі групи доходять до стадії діяльності, але цілей табору можна досягти і на стадії нормалізації (а емоційна підтримка та пошуки способів інтеграції на цій стадії часто є максимальними).

темами, щоб конфлікт відбувався у певних рамках та під контролем вихователя. За необхідності, вихователь може використати владу задля захисту учасників від наслідків конфлікту (наприклад, від булінгу). Вихователю варто очікувати падіння власного авторитету та негараздів в групі і важливо залишатись стійким до того, що відбувається, розуміючи, що це – нормальний процес розвитку групи, а не його помилка або «патологічний розвиток» групи.

В кінці шторму вихователю варто допомогти дітям переформувати правила взаємодії, перейшовши на стадію нормування. На цій стадії варто добирати вправи, які спрямовані на групову взаємодію (більш глибокі, ніж на стадії формування), емоційну підтримку та довіру у групі, організувати нове обговорення правил та – за можливістю – обговорення неписаних групових норм. Якщо головною метою табору є емоційна підтримка та соціальна інтеграція, то саме ця стадія розвитку групи стане ключовою, адже саме тут група вчиться підтримувати та інтегрувати учасників.

Супровід шторму та допомога у нормуванні повертає вихователю авторитет, при чому вже не авторитет начальника, а авторитет лідера або експерта.

На стадії діяльності група все менше звертається до вихователя як до керівника, а все більше – як до експерта та старшого партнера. На цій стадії групі можна пропонувати складні види діяльності, які спрямовані на результат (наприклад, проєктна робота). Якщо табір має головною метою навчання, то саме ця стадія є ключовою, адже саме тут результативність діяльності групи максимальна.

За 2 дні до закінчення табору вихователю варто пропонувати дітям вправи на рефлексію досвіду, узагальнення, планування подальшого життя, способів взаємодії з друзями, які з'явилися у таборі. Варто придумати ритуал прощання та підведення підсумків, щоб неминучий розпад групи не став ударом. Важливо допомогти дітям віднайти способи емоційної та соціальної підтримки на заміну тих, які були у таборі.

Які блоки обов'язкові у структурі дня?

Окрім програми всього табору, необхідним є план кожного окремого дня. Залежно від динаміки розвитку групи, кожен день має свою окрему мету. Так, перший день має на меті знайомство та встановлення правил, другий – початок групової взаємодії, в дні шторму варто ставити метою трансформацію конфлікту та спрямування його у певні рамки, дні нормалізації – формування нових способів взаємодії, емоційну підтримку, інтеграцію, у стадії діяльності можна ставити на меті створення «продукту» (проєкту, системи знань та навичок), у останні дні – емоційне «заспокоєння», планування подальшого життя.

Але в будь-якому дні, незалежно від його мети, необхідними є певні блоки. День варто починати з ранкової розминки. При цьому відповідальність за її проведення ватро віддати самим дітям (наприклад, розминку проводять для всіх загонів по черзі). Закінчувати день варто фідбеком, задача якого – отримати від учасників зворотній зв'язок, узагальнити те, що відбулось за день та емоційно стабілізувати дітей перед відходом до сну.

В структурі дня необхідно передбачити 1,5-2 години фізичної активності: спорт, прогулянки, танці, рухливі ігри тощо. Наприклад, це може бути ранкова розминка, спортивні змагання в другій половині дня, дискотека ввечері.

Кожен день діти повинні мати вільний час. Частіше за все, достатньо 1 години після обіду та півгодини ввечері між фідбеком та відбоєм. У вільний час діти можуть займатися своїми справами на території табору.

В структурі дня необхідно мати заходи трьох видів: в загоні, в гуртках за інтересами та загальнотабірні. Це дозволить дітям одночасно інтегруватись у загоні, реалізувати свої особливі інтереси та спілкуватись з учасниками всього табору.

